

Filip TATERKA

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

Opowieść o królu (Nefer-ka-Ra) i dowódcy armii Sa-Senecie

Opowieść o królu (Nefer-ka-Ra) i dowódcy armii Sa-Senecie jest bez wątpienia jednym z najciekawszych egipskich tekstów literackich, które przetrwały do naszych czasów. Historia ta zachowała się w dwóch kopiach, z których żadna nie przechowała, niestety, całości tekstu. Są to: tabliczka z drewna akacjowego, datowana na czasy XVIII lub wczesnej XIX dynastii, przechowywana obecnie w zbiorach Oriental Institute of the University of Chicago (nr inw. OIC 13539; wymiary: 47,5 cm wysokości, 26,3 cm szerokości) oraz papirus Louvre E 25351 (wymiary: 37 cm długości, 15,5 cm maksymalnej wysokości), od nazwiska poprzedniego właściciela określane jako *Papirus Chassinata I*, datowany na czasy XXV dynastii¹. Pierwsze ze źródeł zawiera początek tekstu, drugie – fragment z części środkowej. Nie da się jednak powiedzieć, w jakim stosunku pozostają do siebie oba źródła, to znaczy ile tekstu brakuje pomiędzy początkiem przechowanym na tabliczce z Chicago a dalszym ciągiem z *Papirusu Chassinata I*. Być może alternatywny początek opowieści zachował się na także wapiennej tabliczce odnalezionej w Deir el-Medina (przechowywana obecnie w zbiorach Institut Français d'Archéologie Orientale w Kairze), która datowana jest na początek XX dynastii², jednakże atrybucja ta nie jest pewna. Mimo iż najwcześniejsza zachowana kopia pochodzi z czasów Nowego Państwa, nie ulega wątpliwości, że opowieść powstała znacznie wcześniej, to znaczy w czasach Średniego Państwa, prawdopodobnie za XII dynastii. Historia o królu Nefer-ka-Ra i dowódcy armii Sa-Senecie nie była jednak, jak dotąd, tłumaczona na język polski³.

Tabliczka z Chicago zawiera jedynie sześć fragmentarycznie zachowanych linijek tekstu, z których dowiadujemy się, iż jeden z tytułowych bohaterów opowieści, dowódca armii Sa-Senet *nie miał żony* (OIC 3⁴), co w realiach egipskich jest bardzo nietypowe⁵.

¹ Posener 1957: 119-122.

² Po raz pierwszy opublikowana w Posener 1951: 29 oraz pl. 48-48a.

³ Znamienna zdaje się być opinia Lipińskiej 2005: 91, iż tekst jest tak źle zachowany, że niewiele da się z niego zrozumieć. Z ważniejszych przekładów na języki obce wymienić natomiast należy angielskie przekłady w: Parkinson 1991: 54-56 oraz Quirke 2004: 168-170, niemiecki w: Brunner-Traut 1963: 143-145 oraz francuski w: Posener 1957: 127-128 oraz 130-131.

⁴ Wszystkie przekłady na podstawie tekstu hieroglificznego w: Posener 1957: 122-130.

⁵ Brak żony oznaczał bowiem brak potomka, czyli osoby odpowiedzialnej za składanie ofiar i troskę o kult zmarłego: el-Sayed 1985: 271-292.

Większość zachowanego do naszych czasów tekstu opowieści znaleźć można na *Papirusie Chassinata I*. Pierwsza karta papirusu jest w bardzo złym stanie i niewiele można dziś z niej odczytać. W trochę lepszej kondycji jest natomiast strona druga, która donosi o pojawieniu się na dworze królewskim *człowieka ze skargą z Men-nefer* (pChassinat I, 2,10-11⁶). Jednakże w wyniku intryg dostojników pałacowych rozpętał się *śpiew śpiewaków, muzyka muzykantów, okrzyki krzyk[a]czy (i) dźwięk fletu fl[e]tnistów aż do odejścia człowieka ze skargą z Men-nefer* (pChassinat I, 2.11-13). Przygnieciony tym wszystkim *odszedł człowiek ze skargą z Men-nefer (i) płakał bardzo mocno* (pChassinat I, 2.14). Zachowany tekst nie precyzuje jednak, czego dotyczyć miała skarga owego człowieka, z takim zapałem powstrzymywana przez dostojników.

Wydaje się jednak, iż przedmiotem skargi było niemoralne zachowanie samego króla opisane na trzeciej karcie *Papirusu Chassinata I: Majestat króla Górnego i Dolnego Egiptu (Nefer-ka-Ra) | szedł nocą sam jeden (i) nie (było) żadnego człowieka z nim. Wtedy zbliżył się do niego, nie pozwalając (jednak, by) ujrzał go. Powstał zatem syn Henty, Czeti, rozmyślając (i) mówiąc: 'A zatem tak to jest! Prawdą jest to, co mówią – on wychodzi nocą!'. Poszedł zatem syn Henty, Czeti śladem tego boga, nie pozwalając, (by) pojęło to serce jego, aby zobaczyć wszystko, co uczyni. Przybył (on) zatem do domu dowódcy armii Sa-[Sen]eta, po czym rzucił (kawałek) cegły (i) tupnął stopą swą, aby sprawiono spuszczenie dla niego [drabiny] Wszedł zatem na górę, podczas gdy syn Henty, Czeti czekał, aż uda się (tam) Jego Majestat. Później, (gdy już) uczynił Jego Majestat to, czego zapragnął, z nim, udał się (on) do pałacu swego. Poszedł (także) Czeti za nim. Później, (gdy już) udał się Jego Majestat do Wielkiego Domu – oby żył, oby mu się wiodło, oby był zdrow! – poszedł (i) Czeti do domu swego* (pChassinat I, 3.2-11).

A zatem faraon wymyka się nocą ze swego pałacu, aby potajemnie odwiedzić dowódcę swej armii, jednakże wcale nie po to, aby omówić z nim tajne plany wojenne. Kluczem do zrozumienia całej sytuacji jest zdanie mówiące, iż król Nefer-ka-Ra uczynił z Sa-Senetem *wszystko, czego zapragnął* (pChassinat I, 3.9). To idiomatyczne wyrażenie pojawia się w tekstach towarzyszących scenom z cyklu boskich narodzin w świątyniach milionów lat władców Nowego Państwa, opisujących relację o charakterze seksualnym między bogiem

⁶ Ponieważ nie znamy pierwotnych rozmiarów *Papirusu Chassinata I*, zapis ten należałoby właściwie rozumieć jako x+2.x+10-11, gdzie x określa brakującą ilość stron/linijek tekstu. Dla uproszczenia w numeracji tekstu przyjęto jednak wersję skróconą. Podobnie dla uproszczenia w numeracji właściwego tekstu tłumaczenia w aneksie zastosowano skrót pCh I zamiast pChassinat I. Należy także zaznaczyć, że *Opowieść o królu (Nefer-ka-Ra) | i dowódcy armii Sa-Senecie* zapisana została na *recto* papirusu.

Amonem-Ra a matką panującego władcy⁷. W tym przypadku tekst opisuje jednak obcowanie cielesne między dwoma mężczyznami – faraonem i dowódcą swej armii. Żaden z nich nie zdaje sobie jednak sprawy, iż o ich postępkach wie tajemnicza postać syna Henty, Czetiego⁸.

Trzeba w tym miejscu zaznaczyć, iż homoseksualizm nie był oceniany pozytywnie przez starożytnych Egipcjan⁹, czego najlepszym przykładem może być jedna z maksym mędrca Ptah-hotepa: *Nie powinieneś współżyć (ze) zniewieściałym chłopcem, (albowiem) wiadomym ci jest, (że) to, co jest godne potępienia (jest) wodą na pierś jego¹⁰! Nie (ma zaś) ochłody dla tego, co jest w brzuchu jego¹¹!* (Dlatego) *nie powinien (on) spędzać nocy na czynieniu tego, co jest godne potępienia, (lecz) znajdzie (on) ochłodę po tym, jak poskromi serce swoje* (pPrisse 14.4-5¹²). Homoseksualizm występuje również na liście 42 grzechów wymienionych w 125 rozdziale *Księgi Wychodzenia za Dnia*, znanej lepiej jako *Księga Umarłych*¹³.

Niektórzy badacze uważają jednak, iż niektóre źródła potwierdzają pozytywny stosunek Egipcjan do homoseksualizmu, czego najlepszym przykładem miałyby być reliefy z grobowca Chenemu-hetepa i Ni-anch-Chenemu w Saqqarze, interpretowane często jako przedstawienia pary męskich kochanków¹⁴. Interpretacja ta wydaje się jednak niesłuszna – zarówno Chenemu-hetep jak i Ni-anch-Chenemu posiadali żony i dzieci (które przedstawione zostały tuż za nimi¹⁵). Ponadto samo przedstawienie dwóch obejmujących się mężczyzn, które w istocie jest dość nietypowe, zinterpretować można jako wyrażające głęboką zażyłość między obiema postaciami, nie zaś relację o charakterze erotycznym czy seksualnym. Jest

⁷ Np. Por. np. *Urk.* IV, 221,5: *potem uczynił Majestat tego boga* (tj. Amon), *wszystko, czego zapragnął, z nią* (tj. królową Jahmes, matką Hatszepsut). Należy jednak dodać, iż misja amerykańska odkryła ostatnio fragmenty scen z cyklu boskich zdojących ściany rampy w zespole grobowym Senuserata III w Dahszur (Oppenheim 2012). Jest zatem możliwe, że zdanie to towarzyszyło tym scenom już w okresie Średniego Państwa. Więcej na temat cyklu boskich narodzin w świątyniach Nowego Państwa w: Brunner 1986.

⁸ Jak zauważa Ćwiek 2003: 174, przyp. 704 dostojnik o imieniu Czeti pojawia się kilka razy w przedstawieniach zdojących ściany świątyni grobowej przy piramidzie króla Nefer-ka-Ra Pepiego II w Saqqarze; por. Jéquier 1938: pl. 46-47.

⁹ Jednakże, jak zauważa Parkinson 1995: 65-68, Egipcjanie dopuszczali stosunek homoseksualny w sytuacji, gdy stanowił on wyraz pełnej dominacji nad wrogiem, służący całkowitemu poniżeniu pokonanego przeciwnika.

¹⁰ To znaczy: *wiesz, że to co jest godne potępienia, sprawia mu przyjemność.*

¹¹ To znaczy: *dla jego pragnień.*

¹² Tłumaczenie na podstawie tekstu hieratycznego dostępnego na www.gallica.bnf.fr (odwiedzono w dniu 01.02.2012 r.). Interpretacja tego fragmentu w: Parkinson 1995: 68-70.

¹³ Barwik 2009: 225.

¹⁴ Westendorf 1977: 1273; Schlichting 1984: 920.

¹⁵ Basta 1979: 47. Więcej na temat samego grobowca w: Altenmüller, Moussa 1977.

bardzo prawdopodobne, że zażyłość ta wynikała z faktu, że Chenemu-hetep i Ni-anch-Chenemu byli braćmi, być może nawet bliźniakami¹⁶.

Fakt, że związki homoseksualne oceniane były przez Egipcjan negatywnie, skłonił niektórych badaczy do wysunięcia przypuszczenia, że *Opowieść o królu (Nefer-ka-Ra) i dowódcy armii Sa-Senecie* jest swego rodzaju satyrą o charakterze politycznym, opisującą zepsucie obyczajów na dworze królewskim pod koniec okresu Starego Państwa¹⁷. Hipoteza ta oparta jest także na identyfikacji tytułowego władcy z Pepim II¹⁸, ostatnim władcą VI dynastii, którego imieniem tronowym było właśnie Nefer-ka-Ra¹⁹. Należy jednak zaznaczyć, iż na postać tę złożyć się mogło także kilku królów Egiptu, którzy również nosili imię Nefer-ka-Ra²⁰. Ten anty-królewski wymiar opowieści miał także nabrać dodatkowego znaczenia w czasach XXV dynastii²¹, z której pochodzi *Papirus Chassinata I*, ponieważ drugi władca tej dynastii – Szabaka – na swe imię tronowe wybrał właśnie miano swego przodka z końca Starego Państwa²².

Interpretacja ta wydaje się jednak ze wszech miar niesłuszna. Nie wydaje się bowiem prawdopodobne, aby w starożytnym Egipcie w ogóle możliwe było powstanie jakiegokolwiek tekstu o charakterze jawnie anty-królewskim, a już zupełnie nie można sobie wyobrazić sytuacji, w której tekst taki mógłby być tekstem szkolnym, co jest prawdą w odniesieniu do *Opowieści o królu (Nefer-ka-Ra) i dowódcy armii Sa-Senecie*. Wskazuje na to fakt, że opowieść zachowała się w kilku kopiach, z których jedna na akacyjowej tabliczce – materiale, który wykorzystywany był – prócz glinianych i wapiennych ostrakonów – w szkołach pisarskich. Należy także zwrócić uwagę na fakt, iż jedna z kopii tekstu datowana jest na czasy XXV dynastii, podczas gdy najpóźniejsze inne opowieści egipskie z okresu Średniego Państwa, w tym najważniejszej ze wszystkich – *Historia Sa-Neheta* – znane są z kopii datujących się na czasy nie późniejsze niż XX dynastia²³. Warto dodać, iż nie znamy końca opowieści, dlatego nie da się z całą pewnością stwierdzić, jakie dokładnie mogło być przesłanie tekstu.

¹⁶ Baines 1985: 461-482. Z poglądem tym nie zgadza się jednak Reeder 1993: 3-4. Więcej na temat wszystkich domniemyanych przypadków pozytywnego stosunku do homoseksualizmu zob. Parkinson 1995: 62-63 oraz Schukraft 2007: 297-331 na temat samego homoseksualizmu.

¹⁷ Posener 1957: 136-137.

¹⁸ Parkinson 2002: 312.

¹⁹ von Beckerath 1999: 64-65.

²⁰ Znamy pięciu królów z VIII dynastii noszących to imię (von Beckerath 1999: 66-69) oraz dwóch władców z dynastii IX/X (tamże: 72-73).

²¹ Van Dijk 1994: 393.

²² von Beckerath 1999: 206-207.

²³ Posener 1957: 134. Wiadomo jednak, iż klasyczna literatura egipska znana była w czasach XXV-XXVI dynastii; Alt 1923: 48-49 (423); Gardiner 1935: 220, przyp. 3.

Wydaje się wszakże, iż nasza opowieść zawiera pewne aluzje do skomplikowanych treści teologicznych, związanych z ideologią władzy królewskiej, na co wskazuje dalszy ciąg opowiadania: *Udał się zaś Jego Majestat do domu dowódcy piechurów Sa-Seneta, gdy (już) 4 godziny przebiegły w (czasie) nocy (i) spędził następne 4 godziny w domu dowódcy piechurów Sa-Seneta; wchodził (zaś) do Wielkiego Domu, gdy (jeszcze tylko) 4 godziny były do (czasu) rozjaśnienia się ziemi. Zaczął więc syn Henty, Czeti chodzić [...] jego każdej nocy, nie pozwalając, (by) pojęło to serce jego* (pChassinat I, 3.11-14).

Z tekstu wynika, iż król Nefer-ka-Ra udaje się do domu dowódcy armii między piątą a ósmą godziną nocy, czyli w czasie, który sami Egipcjanie określali jako *uszau*, co oznacza *głęboką ciemność*²⁴. Zgodnie z egipską *Księgą Am-Duat*, zdobiącą ściany grobowców królewskich doby Nowego Państwa, to właśnie w tym czasie miały miejsce najważniejsze wydarzenia nocnej wędrówki Słońca przez zaświaty: zjednoczenie Ra z Ozyrysem, które skutkowało z jednej strony odrodzeniem boga słonecznego, z drugiej zmartwychwstaniem Ozyrysa jako nocnej formy Ra²⁵, które miały pomóc bogu Słońca w walce z wężem Apopisem. Tekst *Księgi Am-Duat* towarzyszący siódmej godzinie nocy określa to jako *pozostawanie przez Majestat tego Wielkiego Boga w Jaskini Ozyrysa (i) wydawanie poleceń przez Majestat tego boga w Jaskini tej bogom, którzy (są) w niej. Oto bóg ten przybiera inną postać w Jaskini tej (i) odwraca (on) drogę od Apopisa dzięki magii Izydy (i) Starszego Heka*²⁶.

W ten sposób generał Sa-Senet, dopuszczający się homoseksualnego stosunku z królem i przez to marnotrawiący jego nasienie, wchodzi tu niejako w rolę boga Setha, próbującego zapobiec zmartwychwstaniu swego brata Ozyrysa²⁷. Homoseksualne skłonności Setha znane były już od czasów Średniego Państwa, jak na to wskazuje zachowany fragment opowieści o zmaganiach tego boga z Horusem. Z czasów Nowego Państwa pochodzi również

²⁴ Van Dijk 1994: 389-391.

²⁵ Warto zwrócić uwagę, że motyw zjednoczenia Ra z Ozyrysem występuje już w *Tekstach Sarkofagów*. Zakłęcie 45 zaczyna się od słów: *Padajcie (i) drzyjcie na horyzoncie wschodnim, (i) wskażcie ścieżki w miejscach świętych Ozyrysowi-NN, który ukazał się jako Ra (i) został wywyższony jako Atum!* (CT I 191d-192b). Natomiast zakłęcie 335 dodaje: *Ja (jestem) jego tym, którego oba ba, (są) w obu jego pisklakach! Cóż to znaczy? Co do tego o dwóch ba, które (są) w dwóch pisklakach jego – jest to Ozyrys, gdy wchodził do Dżedu (i) odnalazł tam Ra, po czym objął jeden drugiego, po czym stali się (oni) jego dwoma ba. Co do dwóch piskląt, są to Horus, Obrońca Ojca Swego oraz Horus-imi-chenet-en-irti* (CT IV 276a-281c). Więcej na temat połączenia Ra z Ozyrysem znaleźć można w: Hornung 1991: 78-80.

²⁶ Tłumaczenie na podstawie: Hornung 1963a: 117. Więcej na temat znaczenia wydarzeń między piątą a ósmą godziną nocy w wędrówce przez zaświaty zob. Hornung 1963b: 92-152; Niwiński 2000: 138-146.

²⁷ Van Dijk 1994: 391. Trudno się jednak zgodzić z Van Dijkem, jak również z Parkinsonem (1995: 71-74) że aluzje do wędrówki Słońca przez zaświaty i zjednoczenia Ra z Ozyrysem, obecne w *Opowieści o królu (Nefer-ka-Ra) i dowódcy armii Sa-Senecie* mają charakter parodystyczny.

opowiadanie, w którym Seth kradnie nasienie boga Ra, aby nie dopuścić do zmartwychwstania Ozyrysa, jego nieczne zamiary zostają jednak pokrzyżowane przez Izydę²⁸.

A zatem uczynek króla Nefer-ka-Ra jawi się jako działanie niezgodne z *Ma'at*, czyli zasadą kosmicznego porządku ustanowioną przez samego Ra w momencie stworzenia świata. Pojęcie to ma trzy wymiary: kosmiczny (rozumiany jako porządek wszechświata), polityczno-społeczny (rozumiany jako wewnętrzny ład w państwie egipskim) oraz etyczny (pojmowany jako indywidualna zasada postępowania ludzkiego)²⁹. Podtrzymywanie tego we wszystkich jego aspektach jest najważniejszym zadaniem każdego króla egipskiego, albowiem jak głosi jeden z tekstów z czasów Nowego Państwa: *Umieścił Ra króla (X) na ziemi żyjących na zawsze i na wieczność (po to), aby sądził ludzi (i) aby zaspokajał bogów, aby sprawiał, że istnieć będzie Ma'at (i) aby niszczył Isefet, przez to, że dawał będzie ofiary bogom, (a ofiarę), która wychodzi na głos jako chleb i piwo³⁰ duchom ach³¹.*

Stosunek homoseksualny nie pozwala jednak królowi na spłodzenie potomka, przez co władca nie może zapewnić bezproblemowej sukcesji władzy, niezbędnej do utrzymania ładu w państwie i, co za tym, idzie, kosmicznej harmonii. Dlatego, choć nie znamy zakończenia opowieści o królu Nefer-ka-Ra, przypuszczać można, iż król w końcu porzucił nocne wędrówki do domu dowódcy armii (który został, zapewne, skazany na śmierć), znalazłszy sobie jakąś urodziwą Egipcjanę, która została jego królową³². Można przypuszczać, iż stało się to za sprawą wspomnianego w tekście syna Henty, Czetiego.

²⁸ Van Dijk 1986: 33-34.

²⁹ Ćwiek 2008: 80-83. Więcej na temat *Ma'at*, zob. Assmann 1989; 1995.

³⁰ Jest to egipskie określenie ofiary grobowej. Egipcjanie wierzyli bowiem, iż wymówienie na głos formuły ofiarnej wyliczającej pokarmy dla zmarłego powoduje ich materializację w zaświatach.

³¹ Tłumaczenie na podstawie tekstu hieroglificznego w: Assmann 1970: 19.

³² Van Dijk 1994: 391-932.

ANEKS

Pełny przekład *Opowieści o królu (Nefer-ka-Ra)* i dowódcy armii Sa-Senet

Początek opowieści według tabliczki OIC 13539³³

OIC 1[...]ka[...]), syn Ra [...], usprawiedliwiony głosem, był królem OIC 2[...]³⁴. Był zaś książę [dziedziczny] [...] Jego Majestat [...] o imieniu Iti OIC 3[...] miłość [...] dowódca armii Sa-Senet, który nie miał żony w OIC 4[...]³⁵ uczynił dowódca armii Sa-Senet na pole dla zaspokojenia OIC 5[serca [...] (Teti)]³⁶ jako usprawiedliwiony głosem OIC 6[...]

Początek opowieści według tabliczki IFAO³⁷

IFAO rt. 1¹ Stało się zaś (tak, że) był Majestat króla Górnego i Dolnego Egiptu [...], IFAO rt. 2² aby wędrować dla zaspokojenia [...] IFAO rt. 3³ został znaleziony jeden [...] IFAO rt. 4⁴ mówiąc [...] IFAO rt. 5⁵ jest IFAO vs. 1¹ [...] IFAO vs. 2² figurki [...] IFAO vs. 3³ oddalony, zło [...] IFAO vs. 4⁴ słodkie to (było) ogromnie. Oto oni [...] IFAO vs. 5⁵ ponieważ znalazł go I'i[...] IFAO vs. 6⁶ szedł, aby wędrować [...]

Ciąg dalszy opowieści według *Papirusu Chassinata I*³⁸

pCh I 1.1[...] pCh I 1.2[...] [wyj]ście pCh I 1.3[...] jego pCh I 1.4[...] jej pCh I 1.5[...] pCh I 1.6[...] pCh I 1.7[...]³⁹ pCh I 2.1[...] był [...] pCh I 2.2[...] dowódca armii Sa-[Senet. Zaczął] więc rozmawiać [...] pCh I 2.3[...] (Nefer-ka-[Ra])⁴⁰. Poszedł [...] dowódca armii Sa-Senet [...] pCh I 2.4[...] króla, nadzorca [...] wielki [zarządca] posiadłości, szambelan, pCh I 2.5[...] pisarz królewski,

³³ Tekst tabliczki jest bardzo źle zachowany, w większości daje się odczytać jedynie pojedyncze słowa.

³⁴ Na podstawie analogii z *Proroctwem Nefertiego* można by pokusić się na następującą rekonstrukcję początku opowieści: *Stało się zaś, (że) był majestat króla Górnego i Dolnego Egiptu (Nefer-ka-Ra), syn Ra (NN), usprawiedliwiony głosem, królem dobroczynnym w ziemi tej, aż do granic jej*. Por. Helck 1992: 5.

³⁵ Wydaje się, iż początek linii 4 uzupełnić można albo jako *w ręce swej*, albo – *w domu swym*.

³⁶ Teti – imię pierwszego władcy VI dynastii.

³⁷ Jak wspomniano we wstępie, nie jest jasne czy opowieść ta rzeczywiście zawiera alternatywną wersję początku *Opowieści o królu (Nefer-ka-Ra)*. Jakkolwiek było, tekst jest bardzo źle zachowany i niewiele wnosi do odczytania całości.

³⁸ Jak wspomniano wyżej, nie da się stwierdzić, ile tekstu brakuje pomiędzy początkiem zachowanym na tabliczce z Chicago, a dalszym ciągiem z *Papirusu Chassinata I*.

³⁹ Pierwsza strona papirusu jest niemal kompletnie zniszczona, odczytać można z niej jedynie pojedyncze znaki.

⁴⁰ Nefer-ka-Ra imię tronowe kilku władców egipskich z okresu Starego Państwa oraz Pierwszego Okresu Przejściowego. Na temat trudności w dokładnej identyfikacji króla Nefer-ka-Ra zob. wstęp do niniejszej opowieści.

pomocnik [królewskiego] pisarza dokumentów, nadzorca pól, ^{pCh I 2.6}[...] z Rezy[dencji], [...] z Men-nefer⁴¹. Nie ^{pCh I 2.7}[...] Men-nefer. Było zaś tak, że [człowiek ze skargą] z Men-nefer ^{pCh I 2.8}przybył do ‘[...] przez śpiew śpiew[aków, przez muzykę] muzykantów, przez okrzyk ^{pCh I 2.9}[krzykaczy (i) przez] dźwięk fletu flet[nistów aż do] odejścia człowieka ze skargą z ^{pCh I 2.10}Men-nefer [...] oni, zakończyli [...]’. Przyszedł więc człowiek ze skargą ^{pCh I 2.11}z Men-nefer do [...] przed nadzorczą przedsionka [...] śpiew śpiewaków, muzyka ^{pCh I 2.12}muzykantów, okrzyki krzyk[a]czy (i) dźwięk fletu fl[e]tnistów aż do odejścia ^{pCh I 2.13}człowieka ze skargą z Men-nefer, (lecz oni) nie wysłuchali (i) zakończyli. [...] przygniatając go. ^{pCh I 2.14}Odszedł (więc) człowiek ze skargą z Men-nefer (i) płakał bardzo mocno, (a) włosy jego (były) w [...] ^{pCh I 3.1}[...] jego [...] jego [...] on [...] do [...]. Wtedy [...] ^{pCh I 3.2}Majestat króla Górnego i Dolnego Egiptu (Nefer-ka-Ra) | szedł nocą sam jeden (i) nie (było) żadnego człowieka ^{pCh I 3.3}z nim. Wtedy zbliżył się (on) do niego, nie pozwalając (jednak, by) ujrzał (on) go. Powstał zatem ^{pCh I 3.4}syn Henty, Czeti, rozmyślając (i) mówiąc: ‘A zatem tak to jest! Prawdą jest to, co mówią – ^{pCh I 3.5}on wychodzi nocą!’. Poszedł zatem syn Henty, Czeti, śladem tego boga, ^{pCh I 3.6}nie pozwalając, (by) pojęło to serce jego, aby zobaczyć wszystko, co uczyni. Przybył (on) zatem do domu dowódcy ^{pCh I 3.7}armii Sa-[Sen]eta, po czym rzucił (kawałek) cegły (i) tupnął stopą swą, aby sprawić ^{pCh I 3.8}spuszczenie dla niego [drabiny]⁴³. Wszedł zatem na górę, podczas gdy syn Henty, Czeti czekał, ^{pCh I 3.9}aż uda się (tam) Jego Majestat. Później, (gdy już) uczynił Jego Majestat to, czego zapragnął z nim⁴⁴, udał się (on) do pałacu swego. ^{pCh I 3.10}Poszedł (także) Czeti za nim. Później, (gdy już) udał się Jego Majestat do Wielkiego Domu – oby żył, oby mu się wiodło, oby był zdrow! – poszedł (i) Czeti do ^{pCh I 3.11}domu swego. Udał się zaś Jego Majestat do domu dowódcy piechurów Sa-Seneta, gdy (już) 4 godziny przebiegły w (czasie) ^{pCh I 3.12}nocy (i) spędził następne 4 godziny w domu dowódcy piechurów Sa-Seneta; wchodził (zaś) do Wielkiego Domu, ^{pCh I 3.13}gdy (jeszcze tylko) 4 godziny pozostały do (czasu) rozjaśnienia się ziemi⁴⁵.

⁴¹ Men-nefer – egipska nazwa Memfis, pierwszej stolicy Egiptu.

⁴² Na temat epizodu z człowiekiem z Memfis, zob. wstęp do niniejszego rozdziału.

⁴³ Jak zauważa Van Dijk 1994: 391 zdanie to stanowi aluzję do motywu znanego z zaklęcia 688 z *Tekstów Piramid*, w którym król wspina się po drabinie do nieba: *Powstało owych czterech zarządców dóbr króla dla tego (Nefer-ka-Ra): Imseti, Hapi, Dua-mutef (i) Qebeh-senu-ef – potomstwo Horusa (z) Chem (tj. Letopolis), (aby) związać drabinę sznurową dla tego (Nefer-ka-Ra) | (i aby) wzmocnić drabinę dla (Nefer-ka-Ra)|, (i aby) unieść (Nefer-ka-Ra) | do Tego-który-się-staje, (gdy) zaczyna (on) istnieć na wschodniej stronie nieba (PT 2078a-2079d = N 522 według numeracji w: Allen 2005). Warto zaklęcie to pojawia się po raz pierwszy właśnie w piramidzie króla Nefer-ka-Ra Pepiego II.*

⁴⁴ Na temat znaczenia tego zdania por. wyżej.

⁴⁵ Na temat znaczenia odcinka między piątą a ósmą godziną nocy por. wyżej.

Zaczął więc syn Henty, Czeti chodzić ^{pCh I 3.14}[...] jego każdej nocy, nie pozwalając, (by) pojęło to serce jego. Po wejściu [Jego] Majestatu⁴⁶...

⁴⁶ W tym miejscu zachowany tekst się urywa.

Bibliografia:

- Allen J. P., 2005, *The Ancient Egyptian Pyramid Texts*, Atlanta.
- Alt A., 1923, Zwei Vermutungen zur Geschichte des Sinuhe, *ZÄS* 58, ss. 48-50.
- Altenmüller H., Moussa A. M., 1977, *Das Grab des Nianchchnum und Chnumhotep*, Mainz am Rhein.
- Assmann J., 1970, *Der König als Sonnenpriester. Ein kosmographischer Begleittext zur kultischen Sonnehymnik in thebanischen Tempeln und Gräbern*, Glückstadt (= *ADAIK* 7);
- Assmann J., 1989, *Maât, l'Égypte pharaonique et l'idée de justice sociale*, Paris.
- Assmann J., 1995, *Ma'at. Gerechtigkeit und Unsterblichkeit im Alten Ägypten*, wyd. II, München.
- Baines J., 1985, Egyptian twins, *Orientalia* 54, ss. 461-482.
- Barwik M., 2009, *Księga Wychodzenia za Dnia. Tajemnice egipskiej Księgi Umarłych*, Warszawa.
- Basta M., 1979, Preliminary Report on the Excavations at Saqqara (1964) & the Discovery of a Tomb from the 5th dynasty, *ASAE* 63, ss. 35-50.
- de Buck A., 1935-1961, *The Egyptian Coffin Texts*, Chicago.
- von Beckerath J., 1999, *Handbuch der ägyptischer Königsnamen*, Mainz (= *MÄS* 49).
- Brunner H., 1986, *Die Geburt des Gottkönigs. Studien zur Überlieferung eines altägyptischen Mythos*, Wiesbaden (= *ÄA* 10).
- Brunner-Traut E., 1963, *Altägyptische Märchen*, Düsseldorf-Köln.
- Ćwiek A., 2003, *Relief decoration in the Royal Funerary Complexes of the Old Kingdom. Studies in the Development, Scene Content and Iconography*, rozprawa doktorska, University of Warsaw.
- Ćwiek A., 2008, Religia Egiptu, w: J. Drabina, K. Pilarczyk (red.), *Religie starożytnego Bliskiego Wschodu*, Kraków, ss. 27-110.
- Gardiner A.H., 1935, Piankhi's Instructions to His Army, *JEA* 21, ss. 219-223.
- Helck W. 1992, *Die Prophezeiung des Nfr.tj*, Wiesbaden.
- Hornung E., 1963a, *Das Amduat. Die Schrift des verborgenen Raumes I: Text*, Wiesbaden (= *ÄA* 7).
- Hornung E., 1963b, *Das Amduat. Die Schrift des verborgenen Raumes II: Übersetzung und Kommentar*, Wiesbaden (= *ÄA* 7).

- Hornung E., 1991, *Jeden czy wielu? Koncepcja Boga w starożytnym Egipcie*, tłum. A. Niwiński, Warszawa.
- Jéquier G., 1938, *Le monument funéraire de Pepi II. Tome II: le temple*, Le Caire.
- Lipińska J., 2005, Między Memfis a Tebami. Literatura okresu Średniego Państwa, w: J. Lipińska (red.), *Tajemnice papirusów*, Wrocław.
- Niwiński A., 2002, *Mity i symbole starożytnego Egiptu*, Warszawa.
- Papyrus Prisse'a* – internetowa publikacja cyfrowych fotografii dostępna na www.gallica.bnf.fr (odwiedzono w dniu 01.02.2012 r.).
- Parkinson R. B., 1991, 'Homosexual' Desire and Middle Kingdom Literature, *JEA* 81, ss. 57-76.
- Parkinson R. B., 1995, *Voices from ancient Egypt. An Anthology of Middle Kingdom Writings*, London.
- Parkinson R. B., 2002, *Poetry and Culture in Middle Kingdom Egypt. A Dark Side to Perfection*, London-New York.
- Posener G., 1951, *Catalogue des ostraca hiératiques littéraires de Deir el-Medineh II*, Le Caire (= *DFIFAO* 18).
- Posener G., 1957, Le conte de Néferkarê et du général Siséné (recherches littéraires, VI), *RdE* 11, ss. 119-137.
- Quirke S., 2004, *Egyptian Literature 1800 BC. Questions and Readings*, London.
- Reeder G., 1993, United for eternity: manicurists & royal confidantes, Niankhkhanum and Khnumhotep in their Fifth Dynasty shared mastaba-tomb at Sakkara, *KMT* 4 (1), ss. 22-31.
- el-Sayed R., 1985, Formules de piété filiale, w: P. Posener-Kriéger (red.), *Mélanges Gamal eddin Mokhtar*, t. 1, Le Caire 1985, ss. 271-292.
- Schlichting R., 1984, Sexualethos (-ethik), w: *LÄ* V, kol. 919-921.
- Schukraft B., 2007, Homosexualität im Alten Ägypten, *SAK* 36, ss. 397-331.
- Sethe K., 1908-1910, *Die altaegyptischen Pyramidentexte nach den Papierabdrücken und Photographien des Berliner Museums I-IV*, Leipzig.
- Sethe K., *Urkunden des ägyptischen Altertums IV: Urkunden der 18. Dynastie*, Leipzig 1906 (= *Urk.* IV).
- Van Dijk J., 1986, 'Anat, Seth and the Seed of Prē', w: H. L. J. Vanstiphout i in. (red.), *Scripta Signa Vocis. Studies about Scripts, Scriptures, Scribes and Languages in the Near East, presented to J. H. Hospers by his pupils, colleagues and friends*, Groningen 1986, ss. 31-51.

Van Dijk J., 1994, The Nocturnal Wanderings of King Neferkarē', w: C. Berger i in. (red.), *Hommages à Jean Leclant IV: Varia*, Le Caire (= *BdE* 106/4), ss. 387-393.

Westendorf W., 1977, Homosexualität w: *LÄ* II, kol. 1272-1274.